

Kiem Kracht

Stichting Zaadgoed
voor biologische zaadteelt
en veredeling

In dit nummer:

- Levend erfgoed
- Praktijknetwerk regio's
- Van de voorzitter
- Donateursdag 28 september bij Vitalis
- Kort Nieuws

Hoe krijgen we ons levend erfgoed uit de vriezer en in het veld?

Behalve op de ontwikkeling van nieuwe, biologische rassen, richt Stichting Zaadgoed zich sinds enkele jaren ook op het behoud van oude rassen (zie kader). Om die reden heeft Zaadgoed zich aangesloten bij het Netwerk Eeuwig Moes. Dit netwerk is in 2006 opgericht om de unieke zaadcollectie van Ruurd Walrecht 'in leven' te houden. Verspreid over ruim 70 initiatieven worden de oude rassen geteeld en vermeerderd. Loek Hilgers heeft de graansoorten onder zijn hoede. Johannes Spyksma ontfermt zich over de Friese streekassen. Wat is er volgens hen nodig om de zaden van oude rassen uit de genenbank in het veld te krijgen?

Bij Loek Hilgers, ondernemer op zorgboerderij De Ooievaarsnest in Goirle, ontstond de interesse voor oude graanrassen met de zeshonderd Kempische Heideschappen van zijn zoon. Loek: "De schapen eten het hele jaar schraal gras, planten en struiken die ze op de Kempische Heide vinden. Alleen tijdens de aflammerperiode hebben ze krachtvoer nodig. Dan wil je ze liever geen brokjes van geïmporteerde soja voeren. Ik ben toen op zoek gegaan naar streekeigen graanrassen die we hier op de zandgrond kunnen telen." In 2006 richtte Loek de Stichting Korensla op waarin hij zijn activiteiten met oude graanrassen onderbracht. Op zijn zoektocht kwam hij ook in contact met Ruurd Walrecht. Loek: "Ruurd stond op het punt om naar Zweden te vertrekken. Hij heeft zijn graancollectie aan Stichting Korensla overgedragen. Aanvullend

Loek Hilgers met Sintjans rogge

heb ik oude graanrassen opgespoord in de genenbank van Wageningen en Duitsland. Ik kwam erachter dat een deel van de Nederlandse roggerassen in Duitsland terechtgekomen zijn toen bij ons de maïs werd ingevoerd."

Zorgboerderij

Omstreeks diezelfde periode, maar wel aan de andere kant van het land, raakte ook hobbytuinder en projectontwikkelaar Johannes Spyksma geïnteresseerd voor oude rassen. Johannes: "Ik werd gevraagd om een zorgboerderij op te zetten. Voor de cliënten waren er agrarische werkzaamheden nodig. Ik dacht toen: als er dan toch een tuin, boomgaard en stal moet worden ingericht, laten we dan kiezen voor traditionele Friese rassen.

→ vervolg hoe krijgen we ons levend erfgoed uit de vriezer en in het veld?

Het leek mij een meerwaarde om de cultuurhistorie in stand te houden." Ook Johannes richtte er een stichting voor op: Werkverband Friese Rassen.

Het werkverband heeft de doelstelling om oude Friese gewassen, fruitbomen en landbouwhuisdieren veilig te stellen. De oprichting van het werkverband viel toevallig samen met het ontstaan van Netwerk Eeuwig Moes. Johannes: "Alles wat uit de collectie van Ruurd Walrecht met Friesland te maken had, werd aan ons overgedragen."

IJslandse paarden op de Nederlandse Veluwe

Loek en Johannes hebben dezelfde missie: de teelt van oude rassen en gewassen naar een hoger plan tillen. Wat moet daarvoor gebeuren?

Loek: "We verzamelen geen oude rassen zoals je postzegels verzamelt.

De genetische eigenschappen die erin opgesloten liggen, zullen we ooit hard nodig hebben. De meeste zaden liggen nu in vriezers van genenbanken. Het is echter cruciaal dat de rassen ook levend bewaard worden. Ze moeten in het veld kunnen evolueren."

Voor de teelt van granen ziet Loek mogelijkheden bij natuurbeherende organisaties. Loek:

"Natuurbeherende organisaties hebben grond én een doel: biodiversiteit. Daar horen de oude landrassen toch een-op-een bij? Ik werk bijvoorbeeld samen met Brabants Landschap. Zij zetten de graanakkers in voor het behoud van akkerflora en -fauna en ik gebruik de oogst daarvan als krachtvoer voor onze schapen." Volgens Loek moet er echter nog heel wat genetwerkt worden voordat de terreinbeherende organisaties de oude landbouwrassen opnemen in hun biodiversiteitsbeleid.

Loek: "Kijk maar naar de Schotse Hooglanders en IJslandse paarden op de Veluwe. Waarom hebben ze niet voor Veluwse Heideschapen gekozen?"

Vermarkten

De allerbeste manier om oude rassen in stand te houden, is volgens Loek door ze te vermarkten. Stichting Korensla werkt samen met bakkers die met de bijzondere graansoorten een regionaal broodje bakken. Het Werkverband Friese Rassen heeft een tweejarig project opgezet om te onderzoeken welke van hun vijftig Friese gewassen geschikt zijn voor een streekproduct. De provincie Friesland is een van de projectfinanciers. Johannes: "Het ontwikkelen van de streekproducten heeft bij de opstart geld nodig maar op een gegeven moment kan het zichzelf bedruipen. De meeste oude rassen hebben echter geen commerciële betekenis. Om die in stand te houden is idealisme nodig en continue ondersteuning van vrijwilligers, fondsen en subsidies."

Zwarte haver

Meer info:

www.deoerakker.nl

www.korensla.nl

www.werkverband-frieserassen.nl

Reade Krobbe

In 2012 is Stichting Zaadgoed op bezoek geweest bij de Zwitserse organisatie ProSpecieRara

(letterlijk: voor de zeldzame soorten) om inspiratie en ideeën op te doen. Daarna zijn we een project gestart om nader te onderzoeken wat in Nederland nodig is om instandhouding-in-het-veld van oude rassen op een hoger plan te tillen. Binnen dit project zijn gesprekken gevoerd met relevante partijen zoals de genenbank, De Bolster, Vreken zaden, Stichting Velt en leden van het Netwerk Eeuwig Moes. Op de donateursdag zullen we u meer vertellen over onze plannen met dit thema.

Netwerken

Om het behoud van oude rassen breed onder de aandacht te krijgen, is het cruciaal dat er naast de regionale clubs ook een overkoepelend aanspreekpunt is. Naast hun eigen stichtingen zijn Loek en Johannes dan ook bestuurslid van Netwerk Eeuwig Moes.

Wat moet er gebeuren om het netwerk op een hoger plan te tillen? Johannes: "Het netwerk zit nog in het ontwikkelingsstadium. We moeten de organisatie professionaliseren. Ook zullen we meer moeten gaan samenwerken met andere landelijke netwerken zoals de Stichting Zeldzame Huisdierrassen. Maar Eeuwig Moes heeft eerst meer body nodig om interessant te zijn voor zulke partners."

We zoeken spelers in het veld, vult Loek aan. "We hebben boeren nodig die bereid zijn om een risico te nemen door te experimenteren met oude rassen. Voor stadslandbouw zie ik ook kansen."

Kruising van bloemkool

Praktijknetwerk Regioras: ambachtelijke veredeling op eigen erf

Het praktijknetwerk Regioras is een tweejarig project dat is opgezet om het veredelingsambacht en de zaadteelt door boeren te stimuleren. Doel is om kennis van zaadteelt, bewaring en veredeling uit te wisselen en te verspreiden binnen een robuust netwerk van telers. Stichting Zaadgoed steunt dit project. De diversiteit in zaadvaste groenterassen neemt af. Niet alleen wordt het aanbod aan zaadvaste groenterassen

vanuit zaadbedrijven kleiner, er zijn ook steeds minder boeren en tuinders die hun eigen groentezaad telen en die weten hoe ze rassen in stand kunnen houden. Zaadvaste rassen zijn, in tegenstelling tot hybriden, rassen waarin boeren zelf kunnen selecteren en die ze kunnen natelen. Vooral de instandhouding en veredeling van tweejarige gewassen, bijvoorbeeld kolen en wortels, vraagt om speciale kennis en expertise. De zaadteelt van deze gewassen wijkt erg af van de teelt van het product.

Praktische vragen

Intussen is binnen het praktijknetwerk Regioras een vijftal bijeenkomsten georganiseerd. De deelnemende telers hebben zeer verschillende achtergronden, waardoor ze veel van elkaar kunnen leren. De problemen en vragen zijn ook zeer divers. De meeste telers hebben allerlei praktische vragen over de zaadteelt, zoals hoeveel planten heb je nodig om inteelt te voorkomen, en hoe bewaar je de planten of zaden het beste tijdens de winter?

Bij de veredeling van tweejarige gewassen speelt onder andere de vraag hoe je verschillende rassen tegelijkertijd kunt laten bloeien zodat je ze kunt kruisen. In de bijeenkomst van augustus stond deze vraag centraal, met bloemkool als voorbeeldgewas. Daarvoor is bij zaadteler René Groenen een kruisingsexperiment opgezet met vroege en late bloemkoolrassen.

Binnen het project is ook informatie verzameld voor het schrijven van meerdere handleidingen: enkele laagdrempelig om geïnteresseerden over de streep te trekken, en andere zeer gedetailleerd voor gevorderden. Deze handleidingen zullen via de website van Zaadgoed beschikbaar worden gesteld.

Donateursdag op zaterdag 28 september bij Vitalis

Op 28 september zijn alle (potentiële) donateurs van Stichting Zaadgoed weer welkom op onze jaarlijkse donateursdag. Dit keer zijn we te gast bij biologisch zaadbedrijf Vitalis in Voorst. Jan Velema, oud-directeur van Vitalis, zal iets vertellen over de rol van Vitalis bij het ontstaan van stichting Zaadgoed en veredelaar Marcel van Diemen zal ons rondleiden over de biologische proefvelden. U kunt zich opgeven voor de donateursdag door een mail te sturen naar info@zaadgoed.nl o.v.v. opgave donateursdag. U ontvangt dan zo spoedig mogelijk het programma en een routebeschrijving.

Kwekersoog

Een goede boer is een goede waarnemer. Kennis en intuïtie gaan hand in hand en zijn opgebouwd door vele jaren van waarnemen hoe gewassen zich gedragen, hoe de bodemstructuur zich vormt, wat de invloed van het weer is. Biologisch-dynamische boer Louis Dolmans die vele graansoorten teelt vertelde me dat voor hem de vogels zijn gidsen zijn. Als er genoeg geelgorzen en leeuweriken over het land vliegen weet hij dat het goed zit met het bodemleven, omdat deze vogels daar afhankelijk van zijn. En, vertelde Louis, 'het leuke is, hoe meer je kijkt, hoe meer je gaat zien'. Het is een levenslang leerproces'.

Ook bij het vermeerderen en veredelen van gewassen, vormt goed waarnemen de basis. De 'expressie' van rassen in het veld levert altijd verrassingen op en vandaar dat ooit de term 'kwekersoog' is ontstaan, je moet leren kijken. Een kwaliteit die in onze samenleving snel afneemt. Het primair waarnemen waarvan we als mens van oudsher afhankelijk waren voor onze overleving wordt ingeruild door secundair waarnemen, namelijk het kijken naar informatie en boodschappen die anderen ons voorschotelen. Het is deels een gevolg van een cultureel evolutieproces waarin we ons bevinden, maar uit onderzoek blijkt ook dat onze primaire waarnemingen veel sterker geïntegreerd worden in onze persoonlijkheid en dat teveel secundair waarnemen tot gedragsstoornissen kan leiden. Echte zintuiglijke ervaringen zijn vormend. Laten we vooral blijven kijken, voelen en ruiken en zo onze keuzes maken van kwekersoog tot en met koksmuts.

Bert van Ruitenbeek
Voorzitter Zaadgoed

Kort Nieuws

Nieuwe Zadenwetgeving

Op 6 mei heeft de Europese Commissie de voorstellen voor een nieuwe Zaadverordening goedgekeurd. Hierin staan onder andere de regels voor de productie en het op de markt brengen van zaaizaad en pootgoed. In de nieuwe Verordening worden de regels voor de verkoop van rassen die van belang zijn voor het behoud van genetische diversiteit, iets verruimd. Maar het gaat hierbij alleen om kleine hoeveelheden van oude landrassen en amateurassen. Alle nieuwe commerciële rassen die op de markt worden gebracht moeten nog steeds voldoen aan strenge eisen voor uniformiteit.

De wetsvoorstellen zullen pas van kracht worden nadat ze door het Europese Parlement en de Raad van landbouwministers zijn aangenomen. Ook worden de voorstellen nog nader uitgewerkt in zogenaamde uitvoeringsbepalingen. Stichting Zaadgoed wil graag dat ook nieuwe rassen met meer genetische diversiteit en minder uniformiteit op de markt gebracht mogen worden. Bijvoorbeeld lokaal aangepaste rassen en rassen die door boerenverdelers ontwikkeld zijn. Daarom blijven we via onze koepelorganisatie EcoPB lobbyen voor een meer 'diverse' zaadwetgeving.

Cursus zaadteelt in de maak

Stichting Zaadgoed is bezig met het opzetten van een cursus zaadteelt voor moestuinders. We doen dit in samenwerking met Janneke Tops die veel ervaring heeft in het geven van cursussen biologisch groente telen. Tijdens de cursus zaadteelt zullen praktische tips gegeven worden over het telen, oogsten, drogen en bewaren van zaden in de moestuin. Het idee is dat we de cursus gaan aanbieden aan volkstuinverenigingen zodat in een keer een grotere groep mensen bereikt kan worden. Hebt u een moestuin en bent u geïnteresseerd, dan kunt u een mail sturen naar Janneke Tops (janneketops@gmx.com) o.v.v. "belangstelling cursus zaadteelt". U krijgt dan bericht zodra de cursus gereed is en u zich kunt opgeven.

Nieuwe website

In augustus is onze nieuwe website, eindelijk, online gegaan. De website heeft een nieuwe indeling gekregen en het uiterlijk is opgefrist. Ook is veel oude informatie geactualiseerd of verwijderd. De komende maanden zullen de ontbrekende pagina's verder ingevuld worden. Reacties of suggesties kunt u naar ons sturen via info@zaadgoed.nl.

Toekomst Zaaïen in oktober

Kom ook zelf graan zaaïen op een van de 8 biodynamische boerderijen! Door heel Nederland, alle weekends in oktober, gaan we weer gentechvrije boerenrassen tot leven brengen. Zodat we de diversiteit voor de toekomst behouden. Jong en oud krijgt van de boer een pet vol zaaïgraan, en gezamenlijk stappen we over de akker met de oeroude zwaaiende zaaïbeweging. Vorig jaar was "Toekomst Zaaïen" een succes met honderden deelnemers. Het project is afkomstig uit Zwitserland en heeft zich uitgezaaid over meer dan tien landen. In Nederland is Stichting Zaadgoed een van de organisatoren. Voor plaatsen en data: zie www.zaadgoed.nl

Octrooi op natuurlijke eigenschappen

Steeds vaker vragen bedrijven octrooi aan op eigenschappen die al van nature in planten voorkomen. Niemand mag deze eigenschappen dan nog gebruiken zonder toestemming van de octrooihouder. Zo heeft het bedrijf Syngenta octrooi gekregen op paprika's en pepers met insectenresistentie. Syngenta heeft de plant via normale, klassieke veredeling, ontwikkeld en de insectenresistentie is afkomstig uit uitgangsmateriaal in de genenbank. Bionext is met internationale partners een bezwaarprocedure gestart om dit octrooi van tafel te krijgen. Kijk voor meer informatie op: www.bionext.nl/hartvoorbiodiversiteit

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel verdelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete verdelingsactiviteiten voor en door biologische telers en verdelers. Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 15 euro (of meer) over te maken op banknummer IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Zeist o.v.v. uw naam en volledige adres. Of kijk op www.zaadgoed.nl voor meer informatie.

ZAADgoed

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een set van 4 mooie ansichtkaarten ontwikkeld. Op de kaarten staan foto's van gewassen waaraan in projecten van Zaadgoed gewerkt wordt.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar

Redactie: Maaïke Raaijmakers

Aan dit nummer werkten mee: Annelijn Steenbruggen, Bert van Ruitenbeek, Edwin Nuijten, Loek Hilgers, Johannes Spyskma en Jelle Schottelndreier

Vormgeving & productie: Buro Laga, Aerd

Adres: redactie en Stichting Zaadgoed:

Postbus 127 3700 AC Zeist

E-mail: info@zaadgoed.nl

website: www.zaadgoed.nl

Bank: Triodosbank - IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996